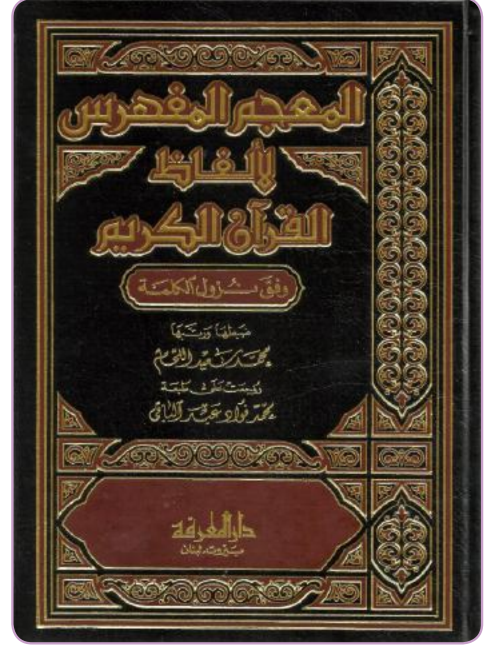
3.3. Bilgi Toplama ve Düzenleme

Dinî hitabetin bilgi toplama sürecinde birincil kaynakları kullanmanın önemi vardır. İslam'ın temel kaynakları Kur'an-ı Kerim ve hadislerdir. Bu nedenle sunum yapılacak konuyla ilgili ayet ve hadislerin tespit edilmesi gerekir. Bunun yanında İslamî ilimlerin diğer alanlarına ilişkin kaynaklar da ihmal edilmemelidir. İnançla ilgili konularda akaid kitaplarına, ibadetle ilgili konularda fıkıh kitaplarına, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hayatıyla ilgili konularda siyer kitaplarına bakılmalıdır. Daha önce yayımlanmış hutbe ve vaaz metinlerinden de yararlanılabilir. Günümüzde internet aracılığıyla bazı bilgilere ulaşılabilmektedir. Ancak internetten elde edilen bilgilerin doğru olup olmadığı araştırılmalıdır.

Muhammed Fuad Abdülbaki'nin el-Mu'cemü'l-Müfehres li Elfazi'l-Kur'âni'l-Kerim adlı eseri

Dinî hitabetin en önemli iki şekli olan vaaz ve hutbelerde seçilen konu ile ilgili ayetlerin bulunması için ilk olarak Muhammed Fuad Abdülbaki'nin *el-Mu'cemü'l-Müfehres li Elfazi'l-Kur'âni'l-Kerim* adlı eserine başvurulmalıdır. Bunun dışında bu konuda hazırlanmış eserlerden ve Kur'an meallerinin fihristlerinden yararlanılabilir. Bir vaiz Kur'an'a hâkim olmalı, konu ile ilgili ayetleri Kur'an'dan bulabilmelidir. Bu imkâna sahip olabilmek için Kur'an okumayı hayatının bir parçası haline getirmelidir.

Seçilen ayetten ne kastedildiğini meallerden tam olarak anlamak mümkün olmayabilir. Bu tür durumlarda telif ya da tercüme çeşitli tefsirlere başvurulmalıdır. Tefsir alanında kullanılabilecek ilk kaynaklar arasında bulunan Taberî'nin *Câmiu'l-beyân* adlı eseri, Kur'an'ın başından sonuna kadar tefsir edildiği ilk kitaplardandır. İbn Kesîr'in *Tefsîrü'l-Kurâni'l-Azîm*, Zemahşerî'nin *el-Keşşâf* ve Fahreddin er-Râzî'nin *Mefâtîhu'l-Gayb* adlı eserleri de klasik eserler içinde önemlidir. Son dönemde yazılan tefsirlerden Elmalılı Hamdi Yazır'ın *Hak Dini Kur'ân Dili* ve Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan ve bir heyet tarafından hazırlanan *Kur'an Yolu* isimli kaynaklara da başvurmak gerekir.

Dinî hitabette hadislere yer verilirken güvenilir kaynaklara başvurmak, zayıf ve uydurma sözlerden sakınmak gerekir. Bazı sözlerin hadis diye meşhur olması, dillerde dolaşması hatta bazı kitaplara geçmiş olması aldatıcı olmamalıdır. Hz. Peygamber'e (s.a.v.) nispet edilerek nakledilecek sözlerin mutlaka ona ait olmasına son derece dikkat etmek, hem dini hem de mesleki büyük bir sorumluluktur.[44]

Sahih hadisleri seçebilmek için muteber hadis kaynakları hakkında gerekli bilgiye, hadis kaynaklarına ulaşabilme imkânına ve bunlardan yararlanma becerisine sahip olmalıdır. Bir konudaki hadisleri bulmak için *el-Mu'cemü'l-Müfehres li Elfâzi'l-Hadîsi'n-Nebevî* isimli esere bakılır. Dinî hitabette başvurulması gereken hadis kitaplarının ilk sırasında asırlardır Müslümanlar tarafından en fazla kabul görmüş olan Buhârî ve Müslim'in *el-Câmiü's-Sahîh* isimli eserleri yer alır. *Sahîh-i Buhârî*

44 İsmail Lütfi Çakan, Dini Hitabet, s. 136.

ve *Sahîh-i Müslim* olarak da bilinen bu iki eser, birlikte *Sahîhân* veya *Sahîhayn* şeklinde isimlendirilir.

NOT EDELİM

Hutbeye kaynak olarak mutlaka en az bir ayet ve hadis ile konuya başlanmalıdır.

Diyanet İşleri Başkanlığınca on üç cilt hâlinde yayımlanan *Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi* isimli eser *Sahîh-i Buhârî*'den seçilmiş 2189 hadisin Ahmed Naim ve Kamil Miras tarafından yapılmış tercüme ve şerhini içermektedir. *Sahîh-i Müslim* de hem tercüme hem de şerh edilmiştir. Bunların yanı sıra Ebû Davud, Tirmizi, Nesai ve İbn Mace'ye ait *es-Sünen* isimli eserlerin de Türkçe tercümeleri mevcuttur. Bunlara İmam Malik'in *el-Muvatta*, Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*, Darimi'nin *es-Sünen* adlı kitapları da eklenebilir. Bu arada Buhârî'nin *el-Edebü'l-Müfred* ve Nevevî'nin bir Müslümanın günlük hayatında ihtiyaç duyacağı ayet ve hadisleri derlediği *Riyâzu's-Sâlihîn* isimli eserlerini de zikretmek gerekir. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından son dönemde yayımlanan *Hadislerle İslam* isimli eser, konulu hadis çalışması olarak önemli bir kaynak durumundadır.

Fıkıh alanında Serahsî'nin *el-Mebsût* adlı eseri Hanefi fıkhının temellendirildiği, bu mezhebe ait görüşlerin delillerinin açıklandığı ilk ve en hacimli eserdir. Bunun dışında Hanefi mezhebinin görüşlerine ulaşmak için Kâsânî'nin *Bedâiu's-Sanâi*, Mergînânî'nin *el-Hidaye*, Mevsılî'nin *el-İhtiyâr* ve İbn Âbidîn'in *Reddü'l-Muhtâr* adlı eserlerine başvurulabilir. İlmihal türündeki eserlere örnek olarak Ömer Nasuhi Bilmen'in *Büyük İslam İlmihali* ile Türkiye Diyanet Vakfı tarafından yayımlanan ve bir komisyon tarafından hazırlanan *İlmihal* adlı eserler zikredilebilir. İmam Şafii'nin görüşlerinin ve bunların dayandığı delillerin yer aldığı en hacimli eseri *el-Ümm*'dür. Şafii fıkhının önemli kitapları arasında Ebû İshak eş-Şîrâzî'nin *el-Mühezzeb* isimli eseri de yer almaktadır.

Dini Hitabetin bilgi toplama sürecinde birinci kaynaklara başvurulmalıdır.

Akaid alanında Mâtürîdî'nin *Kitâbü't-Tevhîd* ve Nureddin es-Sâbûnî'nin *Matûridiyye Akaidi* adlı eserleri klasik akaid kaynakları arasında zikredilebilir.

Siyer alanında İbn İshâk'ın *es-Sîre*, İbn Hişâm'ın *es-Sîretü'n-Nebeviyye* ve Vâkıdî'nin *Kitâbü'l-Megāzî* isimli eserleri siyerin klasik kaynaklarındandır. Bunların dışında son dönemde yazılan eserlerden Mustafa Asım Köksal'ın *İslam Tarihi ve Muhammed (s.a.v.)*, Hamidullah'ın *İslam Peygamberi* isimli kitapları da önemlidir.

LİSTELEYELİM

Aşağıdaki boşluklara dinî hitabette kullanılacak belli başlı kaynak eserleri listeleyiniz.

Dinî hitabette kullanılacak kaynaklar

el- Mu'cemü'l- Müfehres li Elfazi'l- Kur'ani'l-Kerim

Taberi'nin *Camiu'l-beyan*

....

....

....

....

İslamî ilimlerin yanı sıra Türk tarihi ve kültürü, İslam coğrafyası gibi konularda da önemli ve kapsamlı bir eser olan Türkiye Diyanet Vakfı *İslam Ansiklopedisi* de önemli bir başvuru kaynağıdır.

PAYLAŞALIM

Tarihte önemli kabul edilen hitabet örnekleri bulunuz. Sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Dinî hitabetin hazırlık sürecinde toplanan bilgiler plana ve önem derecesine göre düzenlenir. Bilgiler arasında bağlantılar kurulur. Tespit edilen ayetlerin açıklamalarına tefsir kitaplarından bakılarak gerekli notlar alınır. Ayetlerin anlaşılmasında sebeb-i nüzul bilgisi önemli katkı sunacaktır. Dolayısıyla ilgili ayetin inişine sebep olarak gösterilen herhangi bir husus varsa bu bilgiden yararlanılmalıdır. Müjdeleyici ve uyarıcı ayetler arasında denge dikkate alınmalıdır. Sadece cennetle müjdeleyen tebşir ayetlerini ya da yalnızca azap çeşitlerinden söz eden inzar ayetlerini kullanmak, cemaati ya tamamen gevşemeye ya da ümitsizliğe sevk edebilir. Gerekli hâllerde hadislerin açıklamaları için hadis şerhlerine bakılır. Âlimlerin konuyla ilgili görüşleri dikkate alınır. Hurafe ve yanlış anlaşılmalara sebep olacak bölümler çıkarılır. Bütün bunlardan sonra cemaate doğru bir şekilde sunulacak metin son hâlini alır. Hazırlanan metin yazı dili ile tasarlandığı için metnin sunumu esnasında sözlü anlatım esas alınmalıdır.